KÖZTÉRI MŰALKOTÁSOK ZIRCEN.

SZOBORSÉTÁNY, HŐSI EMLÉKMŰVEK ÉS MŰEMLÉKEK

Alapvetések:

Az 1991. évi XX. törvény 109. §-a szerint a köztéri műalkotások, művészi igényű és emlékmű-funkciójú szobor, illetve emlékmű elhelyezéséhez, áthelyezéséhez vagy lebontásához az önkormányzat egyetértése szükséges. Nem önkormányzati tulajdonú épületen lévő művészeti alkotásokat az önkormányzat képviselőtestülete - szakvélemény kikérésével - védi, elhelyezés esetén véleményezési joga van. A Képző- és Iparművészeti Lektorátus tevékenységét kizárólag koordináló, illetve független szakértői, szakvéleményező és dokumentáló hatáskörre korlátozta. Az emlékmű és szoborállításban az egyik legfontosabb elem a szakvélemény, vagyis a szakértői zsűri álláspontja.

Sajnálatos, mindezek ellenére is előfordul megyénk némely kisebb településén, hogy szakvélemény beszerzése nélkül állítanak szobrot, főként a nagyszámú önjelölt, amatőr, ill. dilettáns műkedvelők kezdeményezésére. Visszás helyzetek állnak ilyenkor elő, mert az adott önkormányzatnak, amely a törvénysértést a szakvélemény megszerzésének elmulasztásával elkövette, önmaga ellen kellene jogilag fellépnie. Előfordult, hogy egy-egy szakvélemény autentikus megállapításait megsemmisítették, és a szobrászat formanyelvi, mesterségbeli tudnivalóit figyelmen kívül hagyva állítottak portréemlékművet például egy a magyar államiság szellemét ébren tartó térre a 48-as hagyományok (nemzeti függetlenség, társadalmi haladás) őrzőiből válogatva.

Mellszobrokat (büszt) és más térplasztikákat elhelyezve mindenkor komponált látványt kell nyújtaniuk a szoborállítóknak, nehogy a település valamely kiemelt középületét panoptikumszerű bábu-kavalkáddal övezzék. Ennek elkerülésére, a plasztikák térbeli elhelyezésekor a tartalmi tényezők mellett a részletek kohéziójának, a formaviszonylatok ritmusváltó művészetének szem előtt tartása elemi követelmény.

Az emlékmű elhelyezésének vagy áthelyezésének (ritkábban lebontásának) konfliktuskeltő tényezője lehet a szakvéleményezés. Ekkor kerül sor az állásfoglalás kiadására - a szobor vagy emlékmű terv modellezésének bírálata alapján - majd a helyszíni szemlén végzett helykijelöléssel kapcsolatban. A bírálóbizottság (zsűri), a megrendelő, a finanszírozó és az engedélyező érdekérvényesítésétől függetlenül formál véleményt. A szakvélemény nem határozza meg, hogy az elutasító állásfoglalás vagy támogató szakmaiság megfogalmazása esetén mi a teendő.

• *Elutasító szakvélemény* esetén is felállítható a köztéri mű. Megszűnt a szakmai szervezet hatósági jogköre. A döntés a terület tulajdonosának közösségi képviselete kezében van.

• *Támogató szakvélemény* esetén is mellőzhető a megvalósítási procedúra, de a döntéshozatalhoz elengedhetetlen a szakértői vélemények megismerése és mérlegelése.

Zirci sajátosságok:

A *szobrok* fontos alkotóelemei a településeknek. Jelenlétük meghatározza egy tér, egy sétány hangulatát. Zircen, a Városháza előtti téren nem érvényesülnek kellőképpen a plasztikai emlékjelek. Kevésbé meggyőző elképzeléssel rakták szét őket a szépen gondozott füves-fás kertben. Adódik a kérdés, miként születhet meg ebből a vágyott harmónia? Az újabb és újabb plasztikák kihelyezésével kétséges az örömérzet bekövetkezése. A „sorsfordító magyarok" mellszobrainak helyét (szakigényeknek megfelelően) a megújított Rákóczi tér fás-bokros ligetében lenne szerencsésebb kijelölni. Ehhez szükséges kiemelni őket a jelenlegi környezetükből, és a Rákóczi tér eszmei középpontjához, a felmagasodó Országzászlóhoz vezető sétány mentén elhelyezni. (Akár virágágyakkal vagy díszcserjékkel is megadni ottlétük nyomatékát.) Az Országzászló emlékmű a vízszintes és függőleges alapirányokat kitűző tömegével már önmagában is rendezi, szervezi a teret. Zirc áhítatra késztető "organikus díszterme", gyülekezőhelye a Rákóczi tér, ahol magasztos ünnepélyeket tarthatnak emlékművekkel, szobrokkal, dísz-kutakkal ékesített környezetben. A nagy egészet úgy osztották kisebb területekre, hogy különböző tartalmakat, lét- és lélekállapotokat szolgáló fórumokat tarthassanak rajtuk. A játszótér, a sport és az előadó művészet valamint a megemlékezések kisebb-nagyobb közegei kínálkoznak Zirc legnagyobb ligetes promenádján.

A települések köztereinek kiképezésében, azok elrendezésében rejlik egy szobor megjelenésének minősége, művészi kvalitása is. Az idősebb zirciek emlékezetébe vésve él a Béke tér, amelynek szépségét csodálták, gyönyörködtek benne, hatott rájuk az Emlékmű szobor-építményének és a térnek összhangzatos varázsa. Ellentétben a történelmi félmúltban Március 15. névre megváltoztatott térrel, amely sokakat közömbösen hagy, mert erőtlen és az üresség érzetét kelti. A napjainkban jó szándékkal, de szakmaiatlanul kihelyezett "műtárgyak" kellő méretezésének, plasztikai kohéziójának hiányában érdektelenné lett a kis tér. Ennek oka, hogy szobrokat csak olyan köztéren lehet elhelyezni, amelyet e célra formáltak. S főképp azokon a tereken nem célszerű személyt ábrázoló szobrokat felállítani, amelyek mint forgalmi terek, több utca, fő útirány keresztezésénél képződtek. A zirci Városháza előtt a térelrendezés az egykor itt állt hősi emlékmű határozott vertikális tengely-vonatkozásában a monumentális rendet, a kőkerítés négyzet- és körelemeinek, a falfelületeknek egymáshoz és a térfelület terjedelméhez mért arányosságában az összhangzatosságot, a teljes és hézagtalan körülzárásában a befejezettséget, a rendíthetetlen nyugalmat tükröztette vissza.

Ugyan a Március 15. tér nem szabályos, nem szimmetrikus, de alaprajzi kiterjedését a körülövező épületeket magassági arányaihoz mérték és a határoló falsíkok terjedelmével is összhangba hozták. Megragadóan hatott a szerény dimenziójú egykori Béke tér, Martinelli Jenő műve. Térbeli összhangban, fenséget sugárzó emlékművében mutatta meg Martinelli, korának ismert szobrászművésze, miként kerülhet térbe egy mesterséges dombhátra emelt obeliszk a művészi hatástényezőivel és az áhítat kifejezésének szakrális tartományaiban. A köztér fókuszában égbeszökő emlékmű - kazettás kerítésű foglalatában - irányadó szobrászi példa lett másutt is az országban. A harcokban elesettek keresztjeles emlékkazetta sora (oldalanként 18-18, összesen 70 főre utalva Zircről és környékéről) a magasba emelő lépcsőzettel és az obeliszket záró szoborjelenettel központozza a teret, és formakontrasztjával kiemeli a városháza vízszintesen elnyúló homlokzatát, hátterében az apátság karcsúsított toronysüvegeivel, megismételve az előtér emlékművének nagyszerűségét, így határozva meg önmagát és a helyét is Zirc térképén.

Lebilincsel, és emlékezetünkben rögzül hazánk egy-egy szép, plasztikai változatokban gazdag városi köztere, sétányokkal behálózott ligete; a gyulai, békéscsabai, Budapesten a margitszigeti, és az érdi, a kiskőrösi szűkebb térbe szervezett szobor-együttese. Ezekhez fogható lehet a zirci is, ha a szoborállítók szakmai szempontjait követi.

Szakmai szempontok alkalmazása Szoborművek zirci át- és visszahelyezésénél

1. A Szobormű térszervező szerepű.

2. Eredeti helyszínre tervezték-e és helyezték-e a szobrot?

3. Lépték (mérték) az adott térhez igazodik-e?

4. A Szobormű körbejárhatósága szempont volt-e a felállításakor és ez változna-e? A műnek van főnézete, de a körbejárhatóság erős szempont. Ez érvényesül a régi és a tervezett új pozícióban is.

5. Az új terv nyugodtabb, emelkedettebb környezetet indikál, megegyezőn az eredeti elképzelésekkel.

6. A Szobormű hatása összefügg-e egyéb, a közterületen elhelyezett szobrokkal? A régi elhelyezésben, és az új terv szerint sem kapcsolódik más szoborművekkel.

7. A szobor képszerűségének eszközeiben (szimbólum rendszer) és az ábrázolásban (az elhelyezésekor) fennállt-e valamiféle kapcsolódás a környezethez? Az emlékszoborral a Városháza - annak külső, plaszticitást nélkülöző horizontális megjelenése - gazdagodik a vertikális, felmagasodó plasztikai elemekkel. A Városháza tömegének mennyiségi alárendelésében álló szoborépítmény a térrész és az utcák kereszteződésében harmonikus fókuszponttá válik.

8. A Szobormű az adott téren a magyar kulturális közkincs része. A korabeli fotók ismeretében a régi helyszín méltóbb környezet a történelmi tartalmak kifejezésére. Az alkotó, Martinelli Jenő a Szoborművet az adott helyszínre tervezte, így a tér adottságai, tájolása, építészeti rendszere, a tömegek, a síkok, a metszéspontok befolyásolták az Emlékmű formáját, méreteit, anyagának kiválasztását, azaz tervezését és megvalósítását. A tulajdonosnak jogában áll a szobor áthelyezése más közterületre. Feltételezve, hogy ezzel a szerző "kiállítási", közzétételi jogát, valamint műve integritáshoz való jogát nem sérti.

A szerzőt és a tulajdonost megillető azonos rangú jogok mögött meghúzódó érdekek jellegükben eltérnek egymástól, hiszen közterület esetén a tulajdonjog mögött nem egy személy vagy személyek kisebb érdekcsoportjának magánérdekei állnak, hanem a város polgárainak érdekei, azaz a közérdek áll.

Az I. András téri közterület átalakításához elkerülhetetlen az Emlékmű áthelyezése funkcionális változások miatt (a királyi udvarház teljes feltárása, és bemutatásra kész állapotba hozása a - világháborús emlékmű alatt is húzódó - középkori falmaradványok láthatóvá tételével). Egy olyan egybefüggő, egészében fellelt, és az országban egyetlen, egészében rekonstruálható királyi udvarház és szabad térség kialakítása a jövőbeni cél, ahol a városlakók és a turisták összegyűlhetnek, rendezvényeket, megemlékezéseket tarthatnak.

A Városháza előtti üres terület közepére esett az elődök választása, ott volt az Emlékmű régi helye. Visszakerülése lehetővé teszi a művészeti érték régi-új funkciójának méltó szolgálatát.

Szakvélemény szobrokról

Mellszobrok (büszt):

A Széchenyi utca és a Városháza valamint a Vasbolt határolta Március 15. térre került két mellszobornak és a kopjafának az elhelyezése megbontja az egykori Béke tér parkjának képét. A lapos tetejű épület horizontális tömege mellett idegenül és szétszórva hatnak a térplasztikák. A két, egymástól távol levő büszt gyengíti egymást (téri mélységben, a Petőfi szobornak kihagyott hellyel együtt is), míg a kopjafa erőtlenül kicsi, a viszonyítottan nagy térben elvész. Koncipiálásával hívja is vissza a jó arányokkal ide álmodott, 1925-ben itt fölállított I. világháborús emlékművet.

A Reguly Múzeumtól az Országzászlóhoz (a buszmegálló irányába) vezető fő-sétány mentén, a füves térség felőli oldalon, neves személyiségek szobrai követik egymást:

- A Rákóczi téri park szoborsétányának nyitó alkotása **BÁNYAI Ödön** (1909 – 1948.): **Reguly Antal** expresszív mellszobra. A XIX. század magyar szellemi élet nagyjai közé tartozó, önképzéssel nyelvésszé lett kutató kétszeres életnagyságú mellszobra bronzból készült, 1943-ban.

- A sétány következő mellszobra gróf **Széchenyi István** politikust, írót, közgazdászt és minisztert, a *„legnagyobb magyart”* ábrázolja. **DOMONKOS Béla** (Kispest, 1934. február 25. -) éremművész, szobrász és öntőmester mintázta. A másfélszeres életnagyságú szobor a kelleténél alacsonyabb posztamensen áll (temetői sírfelirattal).

- Széchenyi után **CSÉRI Lajos** (Hajdúböszörmény, 1928-01-22 -) éremművész, szobrász kissé erőtlen, természetes ponderációt nélkülöző megformálásában **Kossuth Lajos** pénzügyminiszter, kormányzó-elnök, a magyar szabadságharc szellemi vezére, a Honvédelmi Bizottmány elnökének mellszobra látható (1998) .

- Az általános iskolától az Országzászló előtere irányába vezető sétány mentén találhatjuk *Domonkos Bélának* a tér névadóját, **II. Rákóczi Ferenc**et megörökítő másfélszeres életnagyságú bronz mellszobrát. Rákóczit megörökítő művét lírai realizmus jellemzi, melyet érzelmi kötődések és kifinomult, éremművészetben megszokott plasztikai megfogalmazás módok éltetnek. *A tér névadójának büsztje megfelelő helyen áll, tekintetének iránya jó.*

- Az arborétum tavánál állították fel **I. András** bronzból készült mellszobrát (2005). **RAFFAY Béla (**Sopron, 1944-10-25 -) műve súlyos formatömegű, zárt, nagyrészt ún. töretlen felületű tömb (megtévesztő attribútumokkal a kezében). Az uralkodó Zircen bekövetkezett halála a királyi udvarház és temploma falmaradványai közelében, *a Fájdalmas Anya Plébániatemplom romkertjében indokolt a plasztika elhelyezése*; frontális komponáltsága révén háttal a stációfülkének vagy a romkert falmaradványainak.

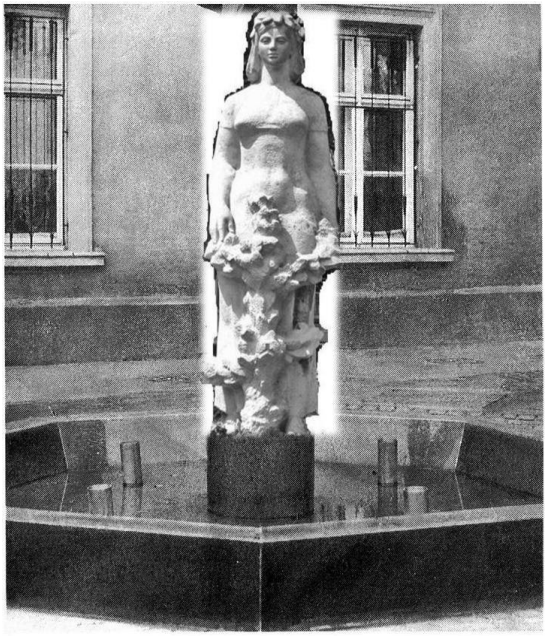
Mellszobor egy közoktatási és OKJ-s művészeti tanintézmény előkertjében:

- **RÁTONYI József** (Budapest, 1942-12-9 -): **III.Béla mellszobra** (bronz, életnagyságúnál kissé nagyobb). A Magyar Királyságot európai nagyhatalommá tevő III. Bélának 1982-ig nem

volt önálló szobra hazánkban: ezen változtatott a zirci gimnázium előkertjében (1982. április 23-án) felavatott műalkotás, amely a település legkvalitásosabb mellszobra.
A zirci mély intellektust sugárzó király-büszt tökéletes szellemi azonosulás mindazzal, amit III. Béla műveltségéről feljegyeztek. *"Nem hadakozott, épített, üldözte a lopókat és a latrokat, bevezette az írásbeliségnek azt a módját, ahogy a császári udvarban és a pápánál van."* Európában az ún. *"reprezentatív palotastílus"* esztergomi megteremtője.
"Nagy Béla" király a kőfaragó és aranyműves *Dénes* mestert kezе és szellemi teljesítménye elismeréseként, (fő)nemesi rang adományozásával tüntette ki. A büszt amellett, hogy a szellem embereként láttatja a királyt, még portréhiteles is, mert kapcsolata *Árpás Károly* arcrekonstrukciójával és a győri **Szt. László** hermával nyilvánvaló. A zirci mellszobor alkotója, *Rátonyi József* az előbbiekből is hasznosított.
A remekmű helyét *Cifka Péter* művészettörténész, egyetemi tanár (MKE), az *Országos Szoborállító Szakbizottság vezetője* jelölte ki.

Egészalakos szobrok:

- **R. KISS Lenke**, Rábai Györgyné (Illye Clumeghiu [Románia], 1926. máj. 13. - Vp., 2000. jan. 18.) megformálásában a **Bakony** (1971) szobra fehér mészkőből készült. A tölgyleveles ág apostoli kettős-keresztjével egyetemes nemzeti tartalmakra és a település szakrális kötődéseire utal, miközben a helység nevének egyik etimológiai magyarázatát is kifejezi (kondák makkoló helye="zsirec"=Zirc). A kórház kertjének új épületi traktusa felől tekintve kevésbé hatásos kompozíció. Elhelyezése háttal egy fal-közeli helyen, a figura előtt megnyitott mélységi térben lenne "szabatos". Például az Apátság földszintes épületszárnya melletti füves tér íves hajlatának járda-közeli sávjában, arccal a Rákóczi tér irányába. Lehetne a frontálisan komponált mű csorgó- vagy ivókutas nyolcszögű medencében, mint Mária-kút (külső lapfelszínein vagy körötte a testvérvárosok címereivel).

R. Kiss Lenke munkája a kezében nagyméretű tölgyfaágat tartó nő. A medencében nyolc kis hengerből víz csorog. A Köztársaság utca kiszélesedő, teret formáló szakaszán elhelyezett szobornak – amely egy díszkút része – különös sors jutott. Sok évnek kellett eltelnie, hogy a küldetésének legjobban megfelelő köztérre kerüljön. A művész fiatalkori hasonmását faragta a szoborba, amelyet még életében állítottak fel Zircen, az egykori Béke tér kis utcája mentén. R. Kiss Lenke elutasította az akadémizmus kötött formavilágát, egyéni felfogásában az ősi életfát állította a figura elé, annak formavezetésében az apostoli kettős-kereszttel az Árpád-kori település mélyen vallásos jellemzőit is kifejezte.

A Rákóczi tér Országzászló emlékműve irányába tekintő szép női alak, mint kútfigura körbejárható: főirányba komponált mű, ezért más oldalról nézve csak mérsékelten nyújt változatos látványt. Letisztult formavilág, érzékien hullámzó lágy vonalak és pátoszmentes megfogalmazás jellemzője a műnek. Nyáron a kicsi henger alakokról leheletfinoman lecsorgó víz éltetője a középütt álló fatörzsnek és a belőle kinövő, a nőalakhoz illeszkedő "világfa" ágának is. A kútfigura hengertalapzata a Bakony faóriásait s körülötte a kisebb, induló életeket, a facsemetéket idézi meg. A nyolcszögletű medence a mögötte húzódó hatalmas apátsági épületegyüttes tituláris szentjére, Máriára utal; a ciszterci szerzetesek templomaikat Jézus anyjának, Máriának ajánlották. A 8-as bibliai szám; a nyolcszög a tökéletesség és Szűz Mária jelképe. A Fájdalmas Anya koszorúja 8 rózsából áll, miként a díszkút fiatal női figurájának fej-ékén is. Gyönyörködtet, de figyelmeztető jel is. A 8-as számjegy vízszintesen tartva a végtelen, Mária végtelen jóságának jele. (Nyolcszögűek az apátság neogótikus toronysüvegei is…)

- Az I. András téri templomkertben álló stációfülke-építmény (1729) **Nepomuki Szent János** faplasztikája mielőbbi védelmet igényel (restaurálás, visszahelyezés a Bagolyvár /1723/ korábbi falfülkéjébe, vagy megtartva a "kis kápolnaszerű építményben", üveglappal fedve). Megfontolandók *Horváth Konstantin* szavai a Zirc története című könyvéből: *"1729-ben Nep. Szt. János szobra kap egy kis kápolnaszerű építményt, ahova hetenkint összegyül a vallásos falu és ájtatosságot tart."*

- **MARTINELLI Jenő** (Bp., 1886 - Bp., 1954) 1925-ben a **Hősök szobra** felállításával, a polgári és gazdaréteg kegyeleti akaratával mintegy kitűzte a település "energia- és térszervező" központját. A kazettás kerítés köralakjai koszorúkat és az ívelt kivágásaikkal egy-egy katonai sírkeresztet jelképeztek (18-18 oldalanként, összesen 72, ebből kettőt a bejárati kis kapuszárny „kiemelt"). Az emlékművet - a lakosság felháborodása ellenére - 1964-ben a nagyközségi vezetőség a központi helyéről áthelyeztette a Kossuth utcai árok közelébe, és mint később kiderült, a középkori királyi udvarház egy részének takarásban levő alapfalaira. Az Emlékmű eredeti keretelését terméskővel váltották fel. 1992-ben újíttatta fel a városi önkormányzat az obeliszket és a szoborkompozíciót. Az **I. és II. világháború hősi halottainak névsora** is ekkor került az Emlékmű fémtábláira. A műalkotás egésze a szobrokkal, posztamenssel, lépcsőkkel és kerítéssel Martinelli mesteri tervezése és kivitelezése, minden elemében jelentéshordozó. Ikonológiailag, szemiotikailag is kifogástalan a mű egészének kelet-nyugati tájolása, kultikus tartalmú elrendezése.

  A Zirc városi emlékmű kompozíciós párdarabja Ambrózfalvára (Csongrád megye, Makói Járás) került, ahol Jézus áll a haldokló katona mögött. A Zircre készült 1925-ös monumentálisabb "prototípus" után, 1926-ban zsűri jóváhagyásával avatták az ambrózfalvi művet. A szobrászművész feladatának, a műfaji követelményeknek maradéktalanul, a mű-egész harmonikus arányrendjében Zircen tett eleget. Remeklésének visszaállítása a Városháza előtti térre csak eredeti formakövetéssel, rekonstrukcióban képzelhető el. Az alkotó, Martinelli Jenő a művet az adott környezetbe tervezte, így a helyszín kihatással van a mű témájának, méretének, anyagának és az egyéb paramétereinek kiválasztására.

  A mű integritáshoz való jogából következik, hogy a köztéri szobroknál a művet körbeölelő környezet az alkotás szerves részét képezi, a környezetében nyeri el a „szerzői rendeltetését". Szjt. 13. §-a: *„A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy a mű más olyan megváltoztatása és a művel kapcsolatos más olyan visszaélés, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes."* (A faragott terméskő kerítést fel kell váltania az eredeti, 70 db-ból álló műköves kazetta rekonstrukciójának.)

Számvetés Zircen a köztéri művészeti alkotásokkal kapcsolatban:

„A köztéri műalkotásokra vonatkozóan a helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről" szóló 1991. évi XX. törvény 109. § az irányadó jogszabály:

1) Művészeti alkotás közterületen, valamint önkormányzati tulajdonú épületen való *elhelyezéséről, visszahelyezéséről, áthelyezéséről, lebontásáról* a település önkormányzatának képviselőtestülete dönt, és gondoskodik azok fenntartásáról, felújításáról.

Visszahelyezés:

- a Március 15. tér közepén a szoborkompozícióval ellátott *I. és II. világháborús emlékmű* visszaállítása, biztosítva az egykori méltóbb környezetet, és elkerülve a tartalmi ütközéseket a középkori műemlékekkel.
- *Nepomuki Szent János egészalakos festett faplasztika*
  - a/ restaurálás után a Bagolyvár falfülkéjébe,
  - b/ restaurálása és a stációfülke helyreállítása (megtartása, mert ez volt „az első újkori imahely", Horváth Konstantin)

Áthelyezés:

- az arborétumból *I. András mellszobra* a Fájdalmas Anya Plébániatemplom körüli középkori romkertbe;
- *Gr. Széchenyi István, Kossuth Lajos* (és *Petőfi Sándor* tervezett) *mellszobra* a Rákóczi tér „fősodrába", a játék és sport egységei mentén kialakított sétányon;
- az 1848-49-es forradalom és szabadságharc hőseinek és vértanúinak emlékére *állított kopjafa* a Reguly Antal mellszobortól induló sétány mögötti füves térségbe;
- *Sellő,* egészalakos faplasztika az arborétumba (a Szent István térről) a karakterjegyei, jelentéstartalma alapján (pl. az I. András-szobor helyére);

2) A döntéshez a műalkotás művészi értékére vonatkozó szakvéleményt szükséges beszerezni.

3) Nem önkormányzati tulajdonú épületen lévő művészeti alkotásokat az illetékes önkormányzat képviselő testülete – szakvélemény kikérésével – védeni köteles, *új elhelyezés* esetén állásfoglalási szerepe van.

Új elhelyezés:

- *Bakony* (Zirc allegóriája), egészalakos kőszobor a kórház kertjéből a Köztársaság és a Széchenyi utca valamint az apátsági mellvéd-épület határolta füves térség kanyarulatának járda közeli sávjába, körötte íves elrendezésben a testvérvárosok címerei…

4) *Magántulajdonú épület köztérre néző homlokzatán emléktábla* a tulajdonos(ok) és az önkormányzat hozzájárulásával helyezhető el, domborműves emléktábla esetén művészeti szakvélemény beszerzése is szükséges.

- *Nem tervezett kezdeményezés*

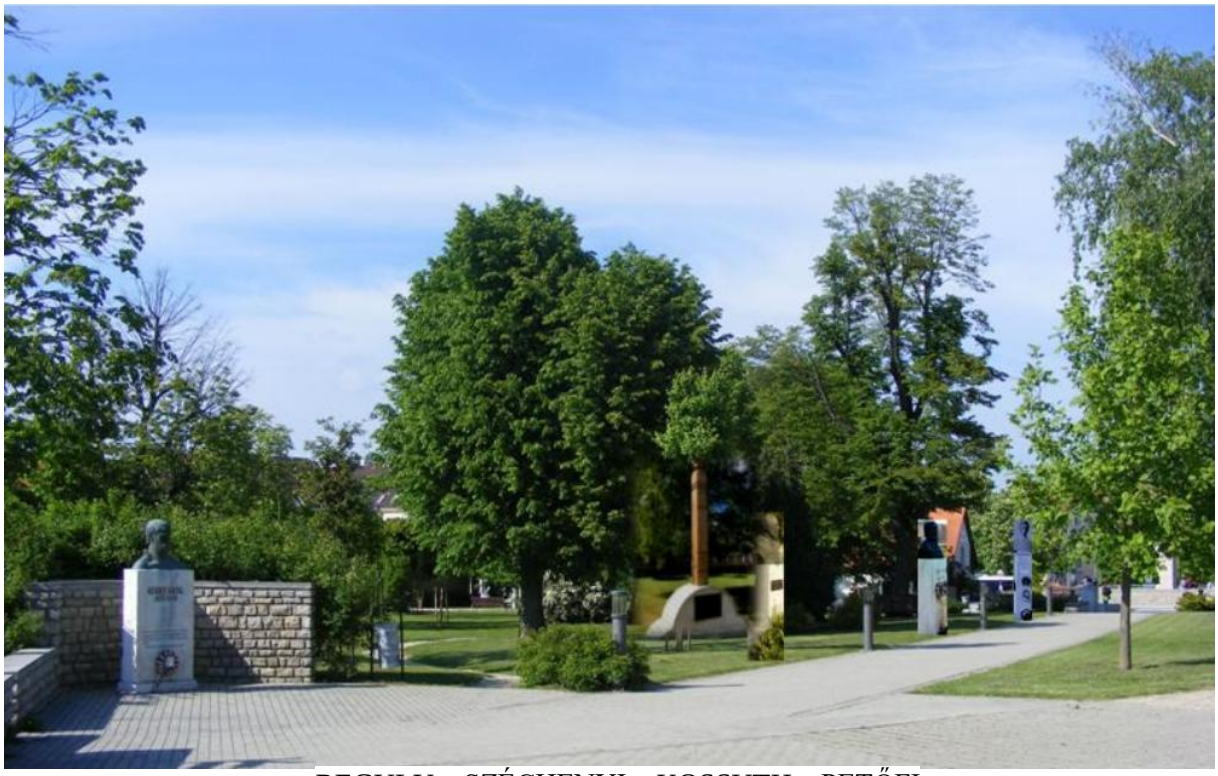
Szakvéleményezők:
Várszegi Bernadett főépítész, az önkormányzat tisztviselői karából
Szűcs István Miklós okl. képzőművész, művészettörténész,
a MAOE Képzőművészeti Tagozat és
az MMA Művészetelméleti Tagozat tagja

Források:

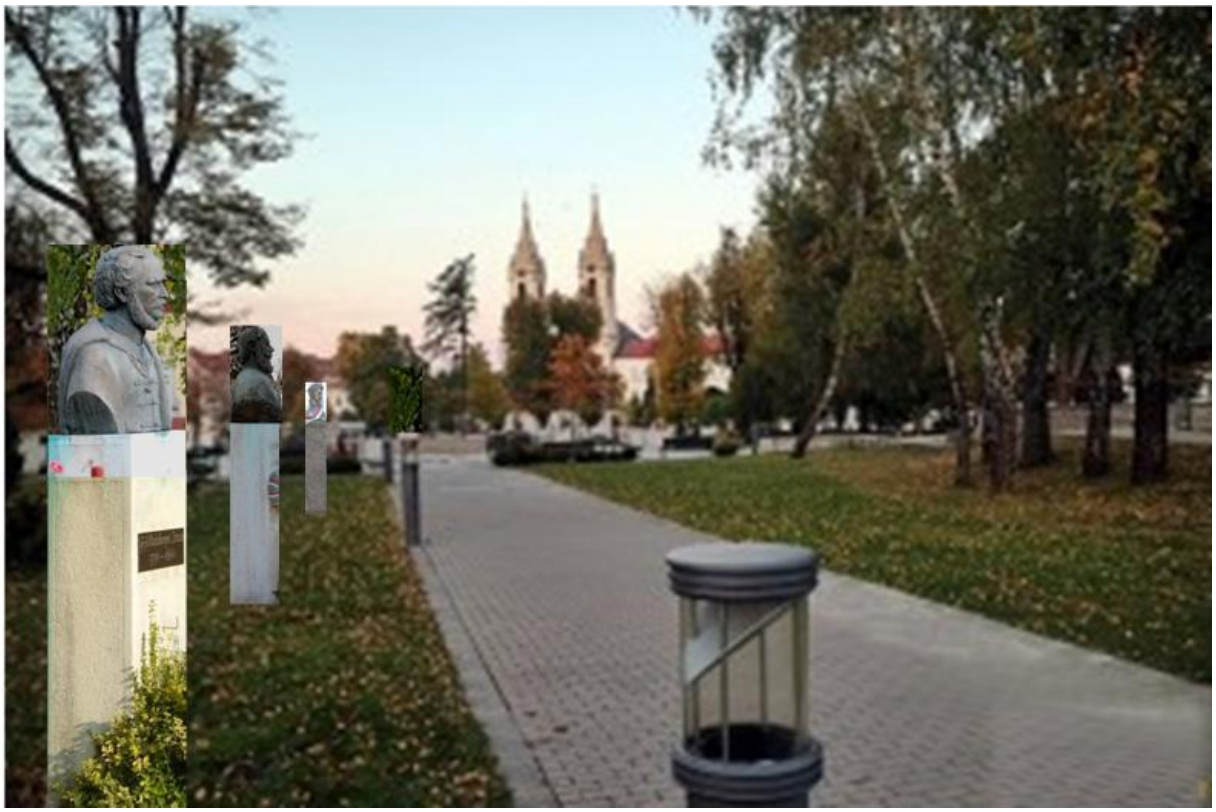
Dr. Horváth Konstantin: ZIRC TÖRTÉNETE, (Zirc, 1930)
Wehner Tibor: Köztéri szobraink (Gondolat Kiadó, Budapest, 1986)
Frank János: A kiállítást is rendezi valaki (Műcsarnok Kiadó, Budapest, 1977)
Frank János: Tárlatok – Szertartások (Műcsarnok Kiadó, Budapest, 1992)
Cifka Péter, Országos Szoborállító Szakbizottság vezetője, műv.tört. előad. (MKE, Bp., 1979/83)
Szűcs István Miklós: HITVALLÁS ÉS ABSZURDITÁS (Z-Press Kiadó, Miskolc, 2012/13)
Szűcs István Miklós: WINTERHALDER KÉPEI A ZIRCI PLÉBÁNIATEMPLOMBAN (Minerva Kiadó, Budapest, 2018) *Megvásárolható:* Szaléziánum Érsekségi Turisztikai Központ**,** Veszprém; Ciszterci Látogatóközpont, Zirc; *Internetről;* Libri, Bookline, Rocky, Könyvmarket, Intermédia-Minerva, Xpress…

AZ 1848/49-ES FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC,
AZ ANYANYELV ÉS A NEMZETI FÜGGETLENSÉG, TÁRSADALMI HALADÁS HŐSEI

REGULY – SZÉCHENYI – KOSSUTH – PETŐFI

NEGYVENNYOLCASOK SZOBORSÉTÁNYA A RÁKÓCZI TÉREN

MARTINELLI JENŐ I. VILÁGHÁBORÚS EMLÉKMŰVE ÉS HIÁNYA A TÉRRŐL

I.ANDRÁS SZOBRA AZ INFORMÁCIÓS TÁBLÁVAL

A királyi pihenőhely (királyi udvarház) információs táblájának a szövegét és az alaprajzokat dr. Nagy László 1943-ban végzett feltáró munkájának összegezéséből emelték ki:

KIRÁLYI UDVARHÁZ – CURTIS- A XI. SZÁZADBÓL,
ITT HALT MEG I. ANDRÁS KIRÁLY 1060-BAN,
INNEN TIHANYBA SZÁLLÍTOTTÁK,
ÉS OTT HELYEZTÉK ÖRÖK NYUGALOMBA

42. Az 1982-ben végzett régészeti feltárás ünnepélyes átadása.

1982-ben a királyi udvarház régészeti feltárásának avatóbeszédét dr. *Mendele Ferenc,* az Országos Műemlékvédelmi Hivatal igazgatója mondta. Mögötte, a szentély lépcsője előtt az akkor még nagyközség *„ÁFÉSZ - Munkáskórusának"* tagjai. Vezetőjük *Bozzay* József karnagy.

(A nevezetes eseményen jelen volt könyvünk szerzője is.)

Fotók: *Illés Ferenc*

43. 1981-82-ben *Kralovánszky Alán* régész vezetésével folyt mind a tudományos, mind a fizikai munka. Képünkön a templom előcsarnoka és a karzat „alatti" terület, háttérben a hajóhoz csatlakozó szentély karéjos záródása és a lépcső látható.

A fák kőkörei a régészeti „segédek" díszítőkedvét dicsérik. A *ROBIX-Gyár* és *Bakony Tsz* dolgozói társadalmi munkában végezték a feltárást. *„Az anyagi bázist Gyuricza László megyei tanácselnök biztosította saját, elnöki keretéből."* (Adatközlő: Illés F.)

A középkori templom és a hozzákapcsolódó királyi udvarház több vonatkozásban is eltérő sajátosságokkal lesz majd bemutatható. Az udvarház régészeti emlékanyaga jelenleg töredékesebb, mint a templomé. De ennek ellenére is megállapítható volt, hogy a részlegesen kibontott „iskolaépület" és lakás, erdészlak, királyi szálláshely hatásténye zői, stílusjegyei nem voltak ellentétesek az egyházi építményekkel. Rokonság kereshető a hivatalos világi és egyházi emlékek jellemző reprezentációjában. A további tárgyi leletanyag (az építmények járulékos és tértagoló elemei) hiányában messzemenő következtetésre még nem juthatunk. A *Kralovánszky Alán* által vezetett 1981/82-es kutatás kiderítette, hogy a románkori építmények alapfalai az I-II. világháborús Hősi emlékmű alatt folytatódnak. Így a királyi udvarház feltárása csak részleges lehetett, a leleteket visszatemették.

A királyi pihenőhely (királyi udvarház) információs táblájának a szövegét és az alaprajzokat dr. Nagy László 1943-ban végzett feltáró munkájának összegezéséből emelték ki:

KIRÁLYI UDVARHÁZ – CURTIS- A XI. SZÁZADBÓL,
ITT HALT MEG I. ANDRÁS KIRÁLY 1060-BAN,
INNEN TIHANYBA SZÁLLÍTOTTÁK,
ÉS OTT HELYEZTÉK ÖRÖK NYUGALOMBA

44. *Raffay Béla:* I. András (bronz, zirci arborétum, 2005). A jelenlegi környezetében (ikonográfiailag, attribútumaiban) hiteltelen plasztika alapítóként, tornyos templommal és apostoli kereszttel mutatja a királyt; *„Zirc nevű udvarháza"* helyett az arborétumban. A főnézetre (frontálisan) komponált mellszobor elhelyezési igényének megfelelően a Kistemplom fala mellé kívánkozik (az egykori ajtót jelölő vakolatívhez). Fotó: Internet

A BAKONY C. SZOBOR A KÓRHÁZ KERTJÉBEN ÉS
AZ APÁTSÁG MELLVÉD ÉPÜLETÉNEK UTCAI KIS ELŐTERÉBEN

